

Kendini kandırma girişimi olarak ‘muhafazakârlık’

<https://www.karar.com/gorusler/kendini-kandirma-girisimi-olarak-muhafazakarlik-1399548>

İlhami GÜLER

1-Teorik-Teolojik çerçeve

İnsan, genel olarak geçmişine, geleneğine, kültürüne, toplumuna, atalarına, alışkanlıklarına bağlı olarak yaşar. İlahi dinler/peygamberler, insanı bu uyku durumundan uyandırarak kast-ı mahsus, şuurlu, sorumlu, iradeli ve vicdanlı olmaya çağırırlar. Ancak çok geçmeden insanlar yine bildiğini okumaya başlarlar (dogmatizm-taklit). H. Bergson, bu iki farklı tutumu “Statik Din” ve “Dinamik Din” olarak ayırmıştı. Nietzsche, bunu insanın tarihe karşı iki farklı tutumu olarak: “Koruyucu-Anıtsal Tarih” ve “Eleştirel Tarih” şeklinde kavramlaştırmıştı. Spinoza, durumu: “Kitleler, Tanrıyı kandırma peşindedir.” diyerek ifade etti. Ali Şeriatî, “İnsanın Dört (Tarih-Toplum-Tabiat-Ego) Zindanı” olarak kavramlaştırdı. Kur’an ise: “Ataların Yoluna Körü Körüne Uyuma” olarak telin etti.

Bunu söylemekle, tarihe, topluma, geleneğe, geçmişe, kültüre, atalara kategorik olarak düşman olmayı savunmuyoruz. Bu kategorilere körü körüne (dogmatik-taklidi olarak) teslim olmamayı ve eleştirel olmayı ifade ediyoruz. Dinler, mevcut insani-ahlaki değerlere saygı duymanın yanında, daima vicdanın/şuurun-bilincin, aklın, düşüncenin ve eleştirinin ayık, tetikte, eşikte, külyutmaz, uykusuz olmasını önermişlerdir. “Emr olunduğun gibi, dosdoğru ol” (11/112) emrine muhatap olan Hz. Muhammed’in, her tekil durumda/amelde/ilişkide “doğru olan hangisidir?” kaygısı ile saçları ağarmıştı: “Beni Hud suresi ihtiyarlattı” (Hadis)

İnsanın kendini (vicdanını) kandırmasının örneği Kur’an’da şöyle geçer: “Onlara: “Toplumda kötülük/fesat çıkarmayın” dendiğinde, “Biz, sadece ıslah edicileriz.” derler. Dikkat edin, onlar, bozguncudurlar; fakat kendileri, bunun şuurunda/farkında değiller.” (2/71). “Sana, yaptıklarında en büyük zarara uğrayanları haber vereyim mi? Onlar, bütün çabaları –dünya hayatı peşinde koşarken- heba olmuş kişilerdir. Fakat kendilerine sorarsanız, iyi işler yaptıklarını söylerler.” (18/103-104). Benzer şekilde, içinde bulunduğu toplumun, insanı kandırması ise, insanlara yanlış yaptıkları söylendiğinde: “Hayır, atalarımızı üzerinde bulduğumuz değerlere uyarız.” (2/170), “Atalarımızı üzerinde bulduğumuz gelenek ve değerler bize yeter.” (5/104) derler. Bu durum, genel olarak Şeytan’ın insanı “Allah (dolayımı/zannı) ile aldatması (31/33;35/5;57/14)” olarak ifade edilir.

2-Türkiye’den manzaralar

Politik bir ideoloji ve kategori olarak “Muhafazakârlık”, İngiltere’de Edmund Burke tarafından Aydınlanma ve Fransız Devriminin seküler değerlerine karşı dini değerleri muhafaza ederek modernleşmeyi savunma (piece-mail enginery= parça-başı mühendislik) olarak ortaya çıktı. Avrupa’da politik yelpaze de Liberalizm-Muhafazakârlık ve

Sol/Sosyalist/Sosyal Demokrasi olarak şekillendi. Türkiye’de Devrimlerden, Tek Parti döneminden yani 1950’lerden sonra Demokrat Parti ile Sağ-Muhafazakârlık gelişmeye başladı: DP-AP-MSP (ve türevleri)-MHP-ANAP-AKP, Muhafazakâr çizgiyi ifade etmektedir. Bu çizgi, kültür devriminin yarattığı travmayı/kimlik krizini aşma çabasıdır.

Muhafazakârların politik alandaki dini-ahlaki değerler ile ilişkisine baktığımızda ciddi sorunların var olduğunu görürüz. Her şeyden önce, Türkiye Müslümanlığı/Anadolu İslam’ı; Sünnilik olarak “İnancın altı şartı (Amentü)”, “İslam’ın Beş Şartı”, “32 Farz” ve “İlmihal” Müslümanlığıdır. Yani, ibadet-i mersume/ritüeller (Namaz-Oruç-Hac-Zekat-Mevlit-Kandil-Hatim, Cenabet gezmemem, Domuz eti yememe) ve sakal, bıyık, cübbe, sarık, peçe, çarşaf, başörtüsü...gibi “kisve”ler ile “dindarlığın(Kimlik Teknolojileri)” doldurulduğuna ve büyük ölçüde tüketildiğine inanır. Alevilik ise: “Eline-Beline-Diline sahip ol” gibi, Sünniliğin tam tersine ahlaka vurgu yapmasına rağmen; Hz. Ali kültü ve “Cem” ayini etrafında oluşmuş bazı mitolojik inanç-ibadet ve adetlerden oluşur (Bektaşılık). Her hâlükârda, siyaset-iktisat ve hukuk gibi hayatın kallavi/esaslı alanlarında İslam’ın önemli bir parçası olan “Ahlak”a pek fazla rastlanmaz. Buralarda genellikle “Kitabına uydurma”, “Bir yolunu bulma” ve “Hile-i Şeriyye”ler egemendir. Bu üç deyim, Osmanlı-Türkiye toplumunun derin/tarihsel politik-hukuki-iktisadi “Habitus”udur.

Türkiye’de sekülerlik/çağdaşçılık(Atatürkçülük/Kemalizm), içi boşaltılmış veya ters çevrilmiş Sünnilik olarak yeni bir muhafazakârlıktır. Cumhuriyetin başlangıcında seküler ahlaki bir telos yaratılmaya çalışılmış; fakat Şerif Mardin’in belirttiği gibi pek başarılı olunamamıştır. Türk Sünniliğindeki “kişi kültü” ve onun etrafındaki ritüeller ve şekilcilik egemenliğini korumuştur.

Tarihten/Osmanlıdan gelen saltanat sistemi ve ganimet tutkusu ve fütuhattan gelen devletin toprak mülkiyeti (Miri Arazi-Tımar-Has-Zeamet), siyasi-bürokratik elite “Kamu-Hukuk” nosyonunu geliştirmede, tersine yok ettiği için; devlet malı üzerinde “keyfi tasarruf” yapma alışkanlığı/geleneği doğurmuştur (Arpalık, Vakıf, Ulufe, Haraç...) Bu durumu şöyle ifade edebiliriz: Herkesin malı=Hiç kimsenin malı=Devletin malı= Sultanın mülkü=Allahlık (“Haydan gelen, huya gider”, “Devlet malı deniz; yemeyen keriz”). “Vakıf” sistemi, bunun değişik bir kod adıdır. Devlet malı, siyasi ve bürokratik elit/ekip tarafından yakınlara, yandaşlara hem de “Hayır” adı altında peşkeş çekilmektedir. Bu durumda “Bağış” ile “Rüşvet” çoğu durumda birbirine karışmaktadır. Bu gelenek, Cumhuriyet döneminde ve hâlâ devam etmektedir. Siyasetin Türkiye’de “cazip” olmasının arkasında devlette yoğunlaşmış iktidar itibar ve ekonomik (gayri menkul-emlak) rant elde etme potansiyeli yatmaktadır. Oysa kamu hakkı, Kur’an’da “Hududullah-Hukukullah (Kul Hakkı=Tüyü bitmemiş yetimin hakkı)” olarak İslam’ın bel kemiğini oluşturur. Lafa geldiği zaman, -Tanrı kast edilerek: “Bana her türlü günah ile gelin; fakat, “kul hakkı” ile gelmeyin” kutsi hadisi sık sık tekrarlanır. Fakat, etkisi pek yoktur.

Cumhuriyet, Osmanlı bakiyesi etnik ve dini topluluklardan organik bir vatandaş, millet/toplum yaratamadığından dolayı, toplumsal ve siyasi-hukuki-iktisadi hayatta “Biz”, genellikle etnik, dini (cemaat-tarikat-mezhep), hemşehri, akraba ve partizanlık olarak mafyöz ilişkiler tecelli etmektedir. Bürokraside “Biz”e çalışmayan veya “göz yummayan”lara aktif görev verilmemektedir. Son dönemde muhafazakârların kamu kaynaklarına karşı aşırı ihtirası, sekülerlere oranla geç kalmış olmaktan doğan bir “görmemişlik (mağduriyet-maduniyet)”tir. Askeri “Vesayet” rejimi dolayımı ile iki binlerin başına kadar kamu kaynakları onların kontrolündeydi. Olup-biten, bir el değiştirmekten ibarettir: “Biraz da biz ölelim”. Muhafazakârlar, rant uğruna Müslüman “Mahalle”yi, “TOKİ/Site/Rezidans-AVM”lere; merkezinde cami ve çarşı-pazarın olduğu namuslu/masum, orta boy “Kasaba” ve “Şehir”leri ise, tarımı öldürerek göç ile arsız “Kent”lere/Metropollere (Tecno-City) dönüştürdüler. Rahmetli Mimar Sinan ve Turgut Cansever’in mezarda kemikleri sızlıyordur.

Kemalist Devrim, yaptığı baskılarla 80 yılda Sünniliği güçlendirerek bir “Cemaat(Fetö)” ve bir “Parti(AK Parti) ile iki binlerde iktidara taşıdı. Yirmi yıllık iktidar performansı ise, onun içini boşaltarak ipini çekti ve devrimin ideolojisi ve kahramanı(Atatürk) yeniden keşfedilmeye başlandı.

3-Sonuç

Anadolu’ya pek gelemeyen Maveraünnehr’in (Türkistan) rasyonel teolojisi (Maturidilik-Hanefilik) ve Kazan(Kazakistan) ulemasının, onu geçen yüz yılın başlarında yenileme (Tecdit Hareketi) çabalarına rağmen; Sovyet-Rus devrimi, bunu akim bırakmıştır. Anadolu’ya gelen Tasavvuf ve Tarikatlar ile kurulmuş Osmanlı (“Derviş Devlet”) ve Anadolu halk İslam’ı ise, “Şeriat” a pek sıcak bakmaksızın, duygusal-hamasi kişi kültü (şeyh, veli, mehdi, kutup, gavs, baba, dede, fakı, hoca, efendi,lider...), yatır-türbe-anıt-mezar tapınımından kurtulamamıştır. Mehmet Akif’in “Safahat” adlı manzum eseri, bu çöküşün acı bir terennümüdür. Hâsılı, İslam’ın “İman”ı (akait-inanç değil) ve “Ahlak”ı, merhum Akif’in özlemi olarak (Asım’ın Nesli) –bir tecdit ile- diriltilmeyi beklemektedir. Merhum, Necip Fazıl (Türk İslam’ı) ile buraya kadar.